



دانشگاه فرهنگیان

پردیس آیت الله طالقانی «ره» قم

# آشنایی با بیماری های مشترک بین انسان و دام در مناطق روستایی ایران

مدرس:

دکتر حمیدرضا علویون

ویژه معلمان و دانش آموختگان دانشگاه

سال تحصیلی ۹۸-۹۹

## مقدمه:

بیماری های مشترک انسان و دام (زئونوزها<sup>1</sup>) گروهی از بیماریهای عفونی هستند که بطور طبیعی بین حیوانات مهره دار و انسانها قابل انتقال هستند. بیشترین خطر انتقال این بیماریها به انسان در زمان تماس مستقیم و یا غیر مستقیم انسان با حیوانات، محصولات آنها و یا محیط زندگی آنها می باشد. بیشتر از ۶۰ درصد عوامل عفونی تازه شناخته شده که در دهه های گذشته انسانها را تحت تاثیر قرار داده است دارای منشأ حیوانی بوده اند. ۷۰ درصد از بیماریهای مشترک بین انسان و حیوان از حیات وحش نشأت گرفته است. هر بیماری که بطور طبیعی از حیوان مهره دار به انسان و یا بالعکس منتقل شود در گروه زئونوزها قرار می گیرد. بیماریهای قابل انتقال بین انسان و حیوان از قرنهای پیش تشخیص داده شده و در حدود ۲۰۰ تا از آنها توصیف شده اند. این گروه از بیماریها بوسیله انواع عوامل بیماریزا از جمله باکتری ها، انگلها، قارچها و ویروس ها ایجاد می شوند. در کشور ما برخی از بیماریهای قابل انتقال بین انسان و حیوان بصورت بومی وجود دارند که مهمترین این بیماریها عبارتند از: هاری، سالک جلدی و احشایی، تب مالت، تب خونریزی دهنده کریمه کنگو. علاوه بر این برخی بیماریها مثل بیماری دنگی که قبلا در کشور ما وجود نداشت و یا از اهمیت کمتری برخوردار بود در سالهای اخیر بعنوان یک تهدید روزافزون در نظر گرفته می شود.

بیماریهای قابل انتقال بین انسان و حیوان هنوز هم یک تهدید مهم برای بهداشت عمومی هستند اما بسیاری از آنها مورد غفلت قرار گرفته اند و به عبارت دیگر بوسیله سیستم بهداشتی برخی کشورها در سطوح ملی و بین المللی در اولویت قرار نگرفته اند و بنابراین با وجود اینکه این بیماریها قابل پیشگیری هستند سالانه صدها هزار انسان را در تمام جهان بخصوص در کشورهای در حال توسعه تحت تاثیر قرار می دهد.

### ثبت یک روز به عنوان روز بیماری های مشترک انسان و دام در تقویم ملی ایران:

سیزدهم تیر ماه برای اولین بار در سال ۱۳۸۳ به عنوان روز ملی مبارزه با بیماریهای قابل انتقال بین حیوان و انسان تعیین شده و در تقویم ملی ثبت گردیده است. لذا هر ساله به

<sup>1</sup> - Zoonosis

مناسبت این روز تلاش می شود تا بر دانش و آگاهی عموم مردم و مسئولین در خصوص این بیماریها افزوده شود .

همان طوری که مستحضرید با وجود پیشرفتهای و تحولات تکنولوژی ، اقتصادی و اجتماعی در قرن حاضر ، هنوز عوامل بیماری زا با مخازن حیوانی که موجب بروز بسیاری از بیماریه ای عفونی می گردد، جوامع بشری را به صورت جدی تهدید می کنند . بیماریهای مثل جنون گاوی صدمات بسیاری به اقتصاد کشورهای غربی به ویژه انگلستان وارد آورد و این روند اکنون نیز ادامه دارد . گسترش بیماری تب دره ریفیت از منطقه بومی خود در افریقا به سایر نقاط جهان از ج مله آسیا و ظهور بیماری های جدیدی مانند سارس و ابولا سویه های جدید انفلوانزای پرندگان ، باعث گردید تا توجهات جهانی به بیماریهای قابل انتقال بین حیوان و انسان معطوف گردد.

در ایران هر چند تاکنون بسیاری از بیماریهای مشترک گزارش نگردید اما دلایل متعدد همچون ن بود ساماندهی درست بهداشتی و دامپزشکی در کشورهای همجوار و ... باعث شده است تا تلاش چند ساله دست اندرکاران بهداشتی در زمینه مهار بیماریهای مشترک با موفقیت کامل همراه نباشد .

اکنون بیماریهایی همچون هاری ، سالک ، تب مالت ، تب خونریزی دهنده کریمه کنگو ، سیاه زخم و ... علاوه بر ایجاد تلفات انسانی و حیوانی و مسایل و مشکلات اجتماعی مهار این بیماریها ، هر ساله هزینه سنگین چند میلیارد تومانی بر دوش بودجه کشور تحمیل می کند و با وجود چنین هزینه هایی هنوز این بیماریها در رأس معضلات بهداشتی بسیاری از استانهای کشور قرار دارند .

علیرغم تصور برخی از صاحب نظران مبنی بر اینکه بیماریهای عفونی واگیر مهار شده اند و مشکل چندانی برای سیستم بهداشتی و سلامت مردم به حساب نمی آید ملاحظه می شود که بیماریهای نوپدید و بازپدید و برخی از بیماریهای قابل انتقال که قبلاً به صورت ایزوله به من اطق خاصی از کشور محدود می شدند ، به صورت قابل توجهی در حال ظهور و گسترش هستند ، لیشمانیوز جلدی از جمله از این بیماریهاست که در سالهای اخیر به بسیاری

از مناطق کشور از جمله به استان ما ورود پیدا کرده و با توجه به اینکه ریشه کنی این بیماری تاکنون در هیچکدام از مناطق دنیا تجربه نشده است. لذا ورود این بیماری به یک منطقه به معنی حضور دائمی آن بیماری برای آن منطقه تلقی می شود و کلیه اقدامات اجرایی فقط می توانند در جهت جلوگیری از گسترش جغرافیای آن بیماری و کم کردن تعداد مبتلایان باشد. تب خونریزی دهنده کریمه کنگو که طی سالهای متمادی به صورت خاموش در کشور وجود داشت طی چند سال گذشته بسیاری از استانهای کشور را درگیر نموده و مسائل و مشکلات اجتماعی و اقتصادی زیادی ایجاد کرد و هر ساله باعث مواردی تلفات جانی نیز می گردد.

بیماری های نظیر سارس و آنفلو نزای پرندگان از جمله بیماریهای زئونوز هستند که در طی چند سال اخیر جامعه را دچار استرس و سیستم بهداشتی کشور را دچار مشکلات عدیده ای نمودند. خطرات جاری تروسم حیاتی یا بیوتروسم که نگرانی های فراوانی در میان بسیاری از کشورها بخصوص در مناطق خاصی از جهان پدید آورد عوامل میکروبی آن عمدتاً از گروه بیماریهای زئونوز می باشند.

### دلایلی بر مهم بودن بیماری های مشترک بین انسان و دام

- ۱- از میان ۱۷۰۹ عامل بیماری زا، ۸۳۲ عامل (۴۹ درصد) از حیوانات به انسان منتقل می شود.
- ۲- از میان ۱۵۶ بیماری نوپدید شناخته شده در انسان، ۱۱۴ مورد آنان (۷۳٪) از حیوانات به انسان منتقل می شود.
- ۳- منشأ بیماریهای قابل انتقال بین حیوان و انسان، حیات وحش می باشند که کنترل بیماری در حیات وحش بسیار مشکل است.
- ۴- اثرات سوء بین المللی و ضرر و زیان اقتصادی قابل توجه: به عنوان مثال جنون گاوی در انگلستان موجب معدوم شدن بیش از ۴ میلیون رأس گاو گردید.

۵ - وجود مخازن متعدد در حیوانات و وجود بند پایان ناقل برای برخی از آنها کنترل

این بیماریها را مشکل می سازد.

۶ - توانایی انتقال تعدادی از این بیمارها از انسان به انسان (مثل سالمونلا، CCHF و...)

و یا از انسان به حیوان (تب دره ریفت، تب خونریزی دهنده ویروسی و ...).

۷ - احتمال باز پدید شدن (طاعون، بیماریهای ریکتزایی، مسموم و ...)

۸ - مقاوم شدن برخی از عوامل بیماری زا قابل انتقال بین حیوان و انسان

بیوتیکها (سالمونلا و ...)

۹ - کنترل این بیماری ها مستلزم کنترل آنها در حیوانات است که فعالیت سایر

سازمانها جهت کنترل آنها را طلب می کند (سازمان دامپزشکی، حفاظت محیط زیست،

وزارت کشور، نیروی انتظامی، شهرداری و ...)

۱۰ - احتمال انتقال در مراکز درمانی و بیمارستانها (هاری - تب خونریزی دهنده

ویروسی و ...)

۱۱ - مرگ و میر قابل توجه در برخی بیماریهای قابل انتقال بین حیوان و انسان،

(هاری، جنون گاوی، پنومونی و مننژیت سیاه زخمی، هرپس میمونی، مننژیت طاعونی و ...)

۱۲ - ایجاد رعب و وحشت در گروه پز شکی و جامعه (هاری، طاعون

، CCHF، زیکا، ابولا و...)

۱۳ - استفاده از عوامل قابل انتقال بین حیوان و انسان در بیوتروئسم (سیاه زخم،

تب های خونریزی دهنده ویروسی، طاعون و ...)

در صفحات بعد مهم ترین بیماری های مشترک بین انسان و دام که در کشور عزیزمان

ایران وجود دارد آورده شده است.